

SUMUD: SÖMÜRGELEŞTİRİLMİŞ FİLİSTİN'DE SORGUYA GÖĞÜS GERMENİN FELSEFESİ

Lena Meari

Çeviren: Merve Duman

Bu metin, Lena Meari'nin 5 Nisan 2012'de Columbia Üniversitesi Filistin Çalışmaları Merkezi tarafından düzenlenen "Filistin'deki Tutuklama Siyaseti ve Ötesi: Toplumsal Cinsiyet, Kırılganlık, Hapishane" başlıklı panel kapsamında yaptığı konuşmanın gözden geçirilmiş versiyonudur. Meari bu metinde, Filistin direnişinin aktörleri olan siyasi tutsakların, İsrail devletinin ve sömürgeci düzenin temsilcisi *Shabak* sorgucuları tarafından sorgulanması esnasındaki karşılaşma alanını ve bu sorgu-karşılaşmasının tarihsel ve politik dinamiklerini tartışıyor. Ayrıca, sorgucuların fiziksel ve psikolojik şiddet yöntemlerine karşı Filistinli tutsakların bir direniş stratejisi olarak ortaya koydukları *sumud* eylemini analiz ediyor.

Filistin Siyasi Hareketi

Filistin'de siyasi tutsaklık ve toplu tutuklama, sömürgeci düzenin çok önemli parçalarıdır. Filistinlilere yönelik toplu tutuklama ve sistematik fiziksel-psikolojik işkenceler, terörü yaymayı ve yerleşimci-sömürgeci Siyonist projeye karşı şekillenen her türlü sömürge karşıtı direnişi engellemeyi ve bastırmayı amaçlayan temel sömürgeci yöntemler olarak kullanılmıştır. Bu sebeple, Filistin'deki siyasi tutsaklık, hukuki yollarla mücadele edilebilecek bir tür insan hakkı ihlali olarak ifade edilmemelidir. Siyasi tutsaklık, sömürgecilere Filistinli tutsakların insan haklarına saygı göstermeleri için çağrıda bulunmanın değil, sömürgecilerle çatışmanın ve onlara karşı direnmenin alanı hâline gelmiştir.

Tarihsel olarak, Filistinli mahkûmlar hareketi ve bu hareketi destekleyen topluluklar derslerini almış ve ona göre örgütlenmişlerdir. Mahkûmlar hareketi, kendisine düşen görevi, hapishane yetkilileriyle karşı karşıya gelmek ve İsrail'in sömürgeci hapishanelerini devrim kalelerine, direniş alanlarına, halk üniversitelerine dönüştürmek olduğunun farkına vardı. Filistinli tutsaklar topluluğu, hapishane duvarlarının ardında, o zor fiziksel şartlarda, bir eğitim sistemi, örgüt yapıları ve sömürge hapishanelerinin içinde ve ötesinde işleyen iletişim ağları geliştirmenin yaratıcı yollarını buldular. Filistinli tutsakların hareketi, Filistin devrim güçlerinin çok önemli bir parçası hâline geldi. Filistinli mahkûmlar hareketinin başarıları, acı, fedakârlık ve ümit gerektiren uzun bir mücadele sürecinin sonucu kazanıldı. Hareketin temel meydan okuma yöntemlerinden biri açlık grevi ya da öteki adıyla "boş bağırsak mücadelesi" idi. Filistin'in ilk açlık grevi 1969 yılında, al-Ramle Hapishanesi'nde başladı ve

on bir gün sürdü. Bu grevi başka mücadeleler izledi, en ünlüsü 1976'da, Askalan Hapishanesi'nde başlatılan ve kırk beş gün süren açlık greviydi. Ancak, tıpkı Filistin toplumunun öteki kesimlerinde olduğu gibi, Filistinli tutsak hareketinin, –sömürgeci rejimin bir silahı olan– hapishane yetkilileriyle sürekli olarak çatışılması gerektiği anlayışına dayalı uygulaması da Oslo sonrası dönemde dönüşüm geçirmişti. Bu dönemde, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün ve Filistin yönetiminin resmi söyleminde ve eylemlerinde bir değişim meydana geldi. Yine de, Filistinli tutsakların açlık grevleri, söz konusu çatışmacı stratejiyi yansıtan kolektif ve bireysel bir eylem olarak ortaya çıktı ve tutuklama siyasetinin kendisini tehdit etmeyi sürdürdü. Filistinli Tutsaklar Günü olan 17 Nisan 2012'de başlayan toplu Filistin açlık grevi ile bireysel eylemler olan Khader Adnan'ın altmış altı gün süren ve Hanaa Shalabi'nin kırk dört gün süren açlık grevleri bu tür eylemlere örnek olarak gösterilebilir. Khader Adnan ile Hanaa Shalabi, birer birey olarak Filistinlilerin sömürgeci güçler ve Oslo sonrası Filistin resmi devlet aygıtları tarafından sürekli olarak hedef alınan devrimci potansiyelini cisimleştirirler.

Sömürgeci Düzen

Filistin'deki Siyonist sömürgeci projenin ve Filistin topraklarını kontrol altında tutmayı ve Filistinlileri hem zaman hem de mekândan sürgün etmeyi amaçlayan uygulamalı ve ideolojik eylemlerin uzun bir tarihi vardır. Ancak, bir sömürge teknolojisi olan toplu tutuklama uygulamaları Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Doğu Kudüs'ün 1967'de işgal edilmesiyle yoğunlaşmıştır. 7 Haziran 1967'de¹ İsrail işgal güçleri ilk askeri bildirimlerini yayımladı. Bildiride, işgal edilmiş Filistin toprakları üzerindeki bütün yasal yetkinin “güvenlik ve kamu düzeni menfaatleri”² adına İsrail askeri komutanına geçeceği ifade ediliyordu. Genelde bütün Filistinliler, özellikle de sömürgeci düzene eylemleriyle karşı çıkanlar, sömürgeci rejimin “güvenlik ve kamu düzeni menfaati” adına birer tehlike olarak görülüyordu. İsrail'in verdiği askeri emirler yüz binlerce Filistinlinin tutuklanma sebebi oldu. O zamandan bugüne, üç binden fazla askeri emir yayımlandı; bu yolla Filistin'de hayatın neredeyse her alanını düzenleyen karmaşık bir askeri rejim yaratıldı.³ İsrail'in yayımladığı askeri kararlar, işgal karşıtı her türlü muhalefeti suç sayıyor. Sömürgeci devletlerin liberal-yasal hukuk sistemleri ve mahkemeleri İsrail'in liberal-sömürgeci düzeninin yeniden yaratılmasının motoru hâline gelmiştir. Sömürgecilik karşıtı Filistin siyasi eylemlerinin suç sayılması, sömürge karşıtı mücadele politikalarının bu hukuk sistemleri ve mahkemelerde ele alınacak hukuki ihtilaflara dönüştürülmesine yönelik bir girişimdir.

İsrail askeri kararlarına dayanılarak, 1967'den beri 750.000 Filistinli, İsrail tarafından tutuklanıp sorgulanmıştır. Bu sayı, 1967'deki İşgal Altındaki Filistin topraklarında bulunan

toplam Filistinlilerin %20'si, erkeklerin ise %40'ıdır.⁴ Filistinli siyasi tutsakların aileleri de hesaba katıldığında, toplu tutuklamaların Filistinlilerin çoğunluğunun özel hayatını etkilediği görülür.

Sorgu - Karşılaşması⁵

Tutuklanan Filistinliler için temel mücadele alanlarından biri sorgudur. Sorgu – karşılaşmaları incelendiğinde, sömürge ilişkilerinin değişen şekilleri, Filistin siyasal özneliği ve toplumu ve de Filistin'deki Siyonist sömürgeleştirmenin son kırk yılındaki iktidar teknolojileri daha iyi anlaşılacaktır. Sorgu-karşılaşması, İsrail güvenlik önlemlerinin, yasa ve düzenlemelerin şekillenmesine, ayrıca işkence kullanımının olanak ve sınırlarına ve de acının ölçüsüne ilişkin liberal kamusal tartışmalara vesile olmuştur. Bu bakımdan sorgu, hukukun askıya alındığı bir olağanüstü hâl değildir. Aksine, yasal temellerle kurulmuş bir alandır; aynı zamanda İsrail kurallarının, davalarının ve (sömürgeci) liberal tartışmaların oluşmasında etkindir. Yasal, insan hakları odaklı ve psikolojik söylemlerde ifade edilen sorgu anlatımlarının aksine, ben İsrail'in sorgu tekniklerinin işkence, kötü muamele ya da İsraililerin iddia ettiği şekilde “hafifletilmiş fiziksel ve psikolojik baskı” içerip içermediğiyle ilgilenmiyorum. Liberal insan hakları savunucularının üstünde durdukları bir nokta olan, İsrail'in sorgulama tekniklerinin Filistinlilerin insan haklarını ihlâl edip etmediği ya da psikiyatri ve psikoloji kuruluşlarının odaklandıkları hâliyle bu işkence uygulamalarının Filistinliler üzerinde “travmatik etkileri” olup olmadığı da benim konum değil. Ben daha çok, sömürge durumunun ve sömürge ilişkilerinin özünde yatan sorgu-karşılaşma dinamikleri ile ilgileniyorum. Bu kapsamda, tutuklama, sorgulama ve hapsetme, sömürge durumunun birer sonucudur. Ve Filistinliler, uzun bir geçmişten gelen deneyimleri sayesinde, fiziksel ve psikolojik şiddet tekniklerine maruz kalacaklarının farkındadırlar, bu sebeple aslen bu durumla nasıl mücadele edeceklerinin kaygısını çekmektedirler.

Her sorgu-karşılaşma, buna maruz kalan Filistinlinin bireysel deneyimini yansıtır. Aynı zamanda da geçmişteki, günümüz ve gelecekteki sömürgeci karşılaşmaların tarihinin şifrelerini taşır. Sömürgeci karşılaşmaların mozağine, ayrı ayrı her bir karşılaşmanın yankılarını dinleyerek, başka bir deyişle, bireysel sorgu-karşılaşmalarının en küçük ayrıntılarına yoğunlaşarak ulaşabiliriz.

Sorgu-karşılaşması, tecrit edilmiş Filistinlinin, sömürgeci gücün çıplak hâlini yansıtan fiziki şartlarda İsraili sorgucu(lar) ile yüz yüze geldiği karşılaşmadaki bir yoğunlaşma noktasıdır. Gizli yeraltı sorgu merkezleri, tecritteki Filistinlinin, sorgu alanını ve kullanılan yöntemleri kontrol etme gücünü kendinde bulunduran *Shabak*⁶ sorgucularıyla yüz yüze geldiği bir

alandır. Buna rağmen, Filistinlilerin ortaya koyduğu, kabaca “sebat” olarak ifade edebileceğimiz *sumud* eylemi, sömürgeci düzeni ve onun güç ilişkilerini sarsmaktadır.

***Sumud*: Sorguya Gögüs Germanin Felsefesi**

Sorgu kapsamında ele alındığında *sumud*, sorgucularla işbirliği yapmayı reddederek itirafta bulunmamak ve kendini, yoldaşlarını, siyasi örgütü ve direniş hareketini korumak amacıyla bilgi vermekten kaçınmak anlamına gelir. *İ'tiraf* kelimesinin Arapçada iki anlamı bulunur: ilki dini ve hukuki manada *i'tiraf ila*, yani bir şeyi itiraf etmek, ikincisi ise *i'tiraf bi*, yani ötekini tanımak, onu kabul etmektir. Dolayısıyla, bu iki anlam da düşünüldüğünde, sorgu sırasında *sumud* eyleminde bulunmak hem sorgucuya herhangi bir şey itiraf etmeyi hem de onu ve onda vücut bulan gücü tanımayı reddetmek anlamına gelir. Böylece, politik bir strateji ve kuramsal bir çerçeve olarak *sumud*, devrimci özneliğin ve tanımama politikasının Filistinli bir biçimidir.

Filistinliler, 80'li yıllarda ve 90'lı yılların başında, bilhassa Birinci İntifada döneminde *Sumud* eylemine yaygın bir şekilde başvurmuşlardır. Buna rağmen, tıpkı Oslo sonrası dönemde olduğu gibi, Filistinlilerin *sumud* eylemini yaygın olarak sürdürmedikleri zamanlarda dahi, *sumud*'un harekete geçirilmesi ihtimalinin yarattığı rezonans ve yankı, sömürgeleştirilmiş Filistin'de siyaset üzerinde tehdit edici etkisini sürdürmektedir.

İsrail işgalinin başlıca araçlarından olan *Shabak*, Filistinliler hakkında üretilen “kültürel” ve politik olarak “aşırı yüklenmiş” bilgiden yararlanır. Bu bilginin içinde, Filistinli aktivistlerin yaşları, cinsiyetleri, siyasi bağlantıları ile dini inanışlarına dair ayrıntılar yer alır. İsraili sosyal bilimciler ile *Shabak* tarafından Filistinliler hakkında üretilen bilgiler, Filistinlilerin “güvenlik tehdidi” oluşturduğuna dair bir algı yaratır. Ayrıca, bu bilgiler, etkili disiplin teknolojileri ve sorgu teknikleri geliştirilmesinde kullanılır. Aktivistin tecrit edilmesi ve fiziksel-psikolojik işkence yoluyla hayata geçirilen bu teknikler, itiraf ettirme, bilgi alma, işbirlikçi bulma, itaatkâr bir tebaa yaratma ve direniş iradesini kırma amaçlarını taşır. Sorgucunun iktidarının yerleştirilmesi için, tutuklama ve sorgu ritüellerinin tekrarlanması gerekir. Tutuklamaların belli bir zamanı ve yeri olmasa da, Filistinliler en çok güvenlik noktalarında, sokakta, sınır geçişlerinde ve gecenin bir yarısı evlerindeyken tutuklanırlar. *Shabak* ve onun temsil ettiği “devlet”, iktidarını bu ritüellerin tekrarlanmasından alır. Ancak, *Shabak*'ın ve sömürgeci devletin karşısına, kendi amaçlarıyla⁸ çelişen ve kendilerini temsil etme yollarını bozan bir başarısızlık ihtimalini çıkaran tam da bu iktidar ritüellerinin tekrarlanmasıdır. Sorgu sırasında Filistinlilerin başvurduğu *sumud* bu başarısızlığa bir örnektir.

Zaman ve Mekân

Zaman ve mekân, genel olarak sömürge düzeninde, özellikle sorgu ortamında kullanılan kilit öğelerdir. Mekânsal daralma ve zamansal genişleme. İşgal teknikleri, sorgu-karşılaşmasında taklit edilir. Filistinliyi boyunduruk altına almak için, *Shabak* sorgucuları baskıcı sorgu ânını, Filistinliler için hayal edilebilecek yegâne sonsuz zaman olarak belirler. Filistinlilere ait olan mekânın sınırlarını da sadece dar bir hücre olarak çizerler. Zamanın ve mekânın bu şekilde kullanılması ve sorgu tekniklerinin somutlaştırılması yoluyla, sorgucuların varmak istedikleri hedef, bu belirlenmiş zaman-mekânsallıktan kurtulabilmenin tek yolu olarak Filistinlilerin itirafta bulunmalarını ve sonuçta teslim olmalarını sağlamaktır. Halbuki, sorgu sırasında benimsenen *sumud*, zaman ve mekânda genişleme algısı yaratır. *Sumud* eylemindeki Filistinliler sorgunun zamanını ve mekânını yeniden belirler ve onu genişletirler. *Sumud* eylemindeki Filistinlilerin anlatıları, örneğin dar bir hücrede uzun süren tecritten sonra, hücrenin sınırlarını nasıl aştığına ve mahkûmun hücrenin zaman-mekânsallığını nasıl da boşa çıkardığına tanıklık eder. *Sumud*'u uygulamak, bugünü, pek çok olasılığa gebe olan “şimdinin zamanı”⁹ olarak algılamaktır. *Sumud* eylemindeki Filistinliler için bugün; geçmiş, şimdiki ve gelecek yenilgiler arasındaki bir geçiş ânı değildir. Aksine, sorgu ânı, karşılaşma ve mücadele için bir “şimdi”dir. Walter Benjamin’in kavramlarıyla ifade etmek gerekirse, yaşanmakta olan her sorgu seansı, “zamanın onda durduğu” bir alan olarak algılanır. Bu algı, *sumud* eylemindeki Filistinlilerin “tarihin sürekliliğini parçaladıkları”¹⁰ “geçmişle eşsiz bir karşılaşma sağlar”. Yani, sorguyu bir mücadele alanı olarak gören politik *sumud* pratiği, somutlaştırılan tarihin sürekliliği anlayışında ve bu anlayışın kendini gerçekleştirmesinde bir kesinti yaratır. Devrimci politik bir pratik olan *sumud* yalnızca zamansallığı değil mekânsallığı da parçalar ve onu altüst eder. *Sumud* eylemindeki Filistinlilere ait alan yalnızca o dar hücre değildir, tıpkı Filistin’i, büyüyen Siyonist yerleşimci sömürgeci projeden kendilerine kalan kesilip biçilmiş, küçültülmüş bir alandan ibaret görmedikleri gibi. *Sumud* eylemindeki Filistinlilerin hayalindeki Filistin bütün Filistin’dir. Zaman-mekânsallığın genişlemesi Marshud’un¹¹ görüşmemiz sırasında söylediklerinde de açıkça görülür:

Eciş bücüş, son derece acı veren bir pozisyonda zincirle bağlı olarak günlerdir bir bölmede (*Shabak* sorgucularının bir işkence tekniği olarak kullandığı hücrede) tutulmaktaydım, ama ben şehrim Ramallah’ta, yoldaşlarım, ailem ve sevgilimle yürüyordum. “Hiçbir itirafta bulunmadan dışarı çıktığımda beni nasıl karşılayacaklarını hayal ediyordum.”

Hayal gücü, Marshud'un önünde geniş bir dünya açmıştı. Hayal gücü sayesinde, dar hücrenin ve dayanılmaz acının sınırlarını aşmış, yoldaşları, ailesi ve sevdiğiyle memleketinde dolaşıyordu. Marshud'un hayal gücünün, onun dünyada var olma şeklini ve başkalarıyla ilişkilerini etkileyen öznel ve politik etkileri vardır.

Cinsellik

Shabak sorgucuları, başka bir sorgu yöntemi olarak cinselliği kullanır. Sorgucuların sorgu altındaki Filistinli kadınlar veya Filistinli erkeklerin kadın akrabaları için takıntılı bir şekilde, sıklıkla *sharmuta* (orospu) sözcüğünü kullanması bunun bir kanıtı. Kadınları çıplak fotoğraflarını yaymakla, onları soymak veya başörtülerini çıkarmakla tehdit eder, tecavüzle korkuturlar veya gerçekten de onlara tecavüz ederler. Aynı tehditler, sorgudaki erkeklere de ailelerindeki kadınlar kastedilerek yöneltilir. Geçen on yıl boyunca Filistinlilerin, özellikle de İslamcı aktivistlerin sorgularında kadın sorgucuların görevlendirilmesi yoluyla da cinsellik kullanılmıştır. Ancak, *sumud* bedene atfedilen cinsiyet algısını kırar.

Filistinli bir aktivist olan İlham, görüşmemizde, sorgucuların sorgu seanslarında kültürel ve dini bakımdan kendisinin hassas olduğu noktaları kullanarak onu itirafa yöneltmeye çalıştıklarını ifade etti. Sorgucu, kendisine çok yaklaşıyor, fiziksel yakınlığı bir korkutma aracı olarak kullanıyormuş. Bu durumla ilgili olarak İlham şöyle diyor: "Sorgulamanın hiçbir ânında, bedenimi bir kadın bedeni gibi hissetmedim. Orada bir kadın olarak bulunduğumu düşünmedim. Benim için sorgucu, karşısında mücadele etmem gereken bir düşmandı." Bedenin aseksüel olarak bu şekilde yeniden inşasının yankılarını, Aisha'nın sorgu sırasındaki tecavüz deneyiminde de görebiliriz. Konuşmamız sırasında, Aisha'nın bedeninin konumuna ilişkin sözleri şunlardı:

Sorgum sırasında, bedenim ruhun evi olduğunu anladım. Sorgum sırasında, bedenimi herkesin düşündüğü şekilde, cinsiyetimi taşıyan bir beden olarak algılamadım. O anda beden dövüldüğünüz ve acıyı bilince ve ruha taşıyan bir yerdi. Beden sizi incitmek için kullandıkları bir aracıydı... Beden, bilincinize açılan bir kapıydı; içine girerek bilincinizi değiştirmek istiyorlardı. Asıl mücadele bu bilinç içindi. Eğer bilincinizi ele geçirir, sizi kendinizin ve halkınızın güçsüz, mağlup edilebilir olduğuna ve halkınızın sizin sadakatini hak etmediğine inandırmayı başarabilirlerse, bütün koruma duvarlarınız yıkılırdı. *Sumud*'unuz sayesinde onlara karşı gelebilir, güçlü kalabilirsiniz.

Hem İlham hem de Aisha için, bedenim emsalsiz bir konumu vardır. Beden, cinsiyeti aşarak başka bir savaşın meydanı hâline gelir. Ruha ve bilince açılan savaşın... Bedene dair bu algı, Aisha'nın sorgucuların sorgu sırasında kendisine tecavüz etme girişiminde bulunmasını anlatırken söylediklerinde öne çıkıyor:

Sorgucuların tecavüz girişimleri, bedenimin cinsiyetiyle ya da namusumla ilgili değildi. Bana göre bu girişim, Filistinli bir Arap olarak varlığımın yapılan bir saldırıydı. İçime girmelerini engelleyen şaşırtıcı enerjiyle kuvveti bedenime veren de işte bu oldu. O anda, özüme girmelerine izin vermeme kararını aldım. Bana özümden sızmak istediler ama o an dünyadaki bütün direniş gücü, kozmosun ve tarihin bütün enerjisi bedenimde toplandı ve onları püskürttü. Bu mutlak haksızlıklarının, son raddedeki iktidar kibrinin ve zafer duygularının onlara bu denli hain ve rezil olma hakkını verdiğini anladım. Beni özümden ele geçirmek istediklerini gördüğüm anda, mutlak haksızlıklarına karşı çıkılması ve bu haksızlığın alt edilmesi gerektiğini hissettim. O an içime umut doldu. Bedenim benim bedenim değildi. Bütün Filistinli-Arapların, bütün zulme uğrayanların bedeniydi. "Hayımmır!" diye bağırdım.

Aisha sorgusu sırasında bedeninin yeniden inşa edildiğini ifade ediyor. O an bedeni bir kadın bedeni veya özerk bireysel bir beden değildi. Bedeni, bütün Filistinlilerin, Arapların, ezilen tüm halkların bedeniydi ve bu sayede, bu kolektif bedenim direnişini ortaya koydu.

Sonuç

Sorgu-karşılaşması, Filistinlilerin ve İsraililerin sömürge münasebetleri boyunca nasıl karşılıklı olarak şekillendiklerinin anlaşılması için açıklayıcı bir alandır. Hem *Shabak* hem de Filistinliler, ilki etkili sorgulama ve ikincisi ise direniş teknikleri geliştirmek için birbirlerini sürekli olarak incelemiş, tanımaya çalışmıştır. Daha da önemlisi, sorgu-karşılaşması, Filistinlilerin *sumud* eylemlerini yeşerterek bir öznellik alanı ve sömürgeci diyalektik ikilemini parçalayan bir politika alanını nasıl yarattıklarını ortaya koyuyor. *Sumud*, zaman-mekânsallığın genişlemesini ve bedenim yeniden inşasını da etkiler. *Sumud*, tanımlanabilen bir eylem değildir; çünkü sorgu sırasında *sumud* pratiğini gerçekleştirmenin yolları, *sumud* eylemindeki Filistinliler kadar çoktur. *Sumud*, kabaca, bir Filistinlinin sömürgeci gerçeklik içinde kendini yeniden inşa etme yöntemi olarak ifade edilebilir. *Sumud*, gerçeğin bozulmasını ve bedenim başkalaşımını içerir. *Sumud*, hegemonyacı mantığın içinde sınırlandırılmaya karşı çıkan sürekli bir devrimci oluşumdur. *Sumud*'un önemi, diyalektik

sömürgeci ikilemden kendini sıyrarak kavramsallaştırılmamış özelliklerinden gelir; öyle ki, Filistin sömürge karşıtı mücadelesini yönlendiren “sihirli” bir gücü vardır.

¹ Filistin’deki Siyonist sömürgeci projenin 19. yüzyılın sonunda başlayan ve 1948’de İsrail devletinin kurulmasıyla birlikte doruğa çıkan, vücut bulan daha uzun bir tarihi vardır. Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Doğu Kudüs’ün 1967’de işgal edilmesi, Siyonist yerleşimci-sömürgeciliğin inşasında bir aşamadır.

² “Background on Israeli Detention”, ADDAMEER: Mahkûmlara Destek ve İnsan Hakları Derneği, erişim 26.06.2012. <http://addameer.org/etemplate.php?id=290>.

³ A.g.s.

⁴ A.g.s.

⁵ Yazarın kullandığı bu kavramın İngilizce orijinali *interrogation-encounter*’dır. Bu kavram, sorgu esnasında İsrail devletini temsil eden sorgucular ile Filistin direnişini temsil eden politik tutsakların karşılaşma alanını tasvir eder. (ç.n.)

⁶ İbranice adı *Sherut haBitachon haKlali* olan İsrail Güvenlik Teşkilatı’nın kısa adı. (ç.n.)

⁷ *Sumud* kelimesi Arapçada sabır, metanet ve sebat anlamlarını taşır. (ç.n.)

⁸ Bkz. Judith Butler’ın (1997) tekrarlama, başarısızlık, faillik kavramları. Judith Butler, *İktidarın Psikik Yaşamı: Tabiyet Üzerine Tezler*, çev., Fatma Tütüncü (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2005).

⁹ Benjamin’in söylediği gibi, historisizmden ayrılan tarihçi “olaylar dizisini tespit eder gibi peş peşe sıralamaktan vazgeçecektir. Bunun yerine, yaşadığı dönemin çok belli bir dönemle oluşturduğu kümenin farkına varır. Böylece kurulan bugün kavramı, içinde Mesiyaniğin zaman kırıntılarının uçtuğu ‘şimdi’nin zamanı’dır.” Walter Benjamin, *Son Bakışta Aşk: Walter Benjamin’den Seçme Yazılar* (İstanbul: Metis Yayınları, 2008), 49.

¹⁰ Benjamin’in tarihsel materyalizm kavramını kullanıyorum. A.g.e.: 48.

¹¹ Yazar doktora çalışmasının saha araştırması çerçevesinde Filistinli tutsak aktivistlerle görüşmeler yapmıştır. Marshud bu görüşmecilerden biridir.